

Міністерство освіти і науки України
Одеська національна академія харчових технологій

НОВОСАД ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА 

УДК 338.45(477.8):662.76]:330.341.1:339.13(043.5)

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса - 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
ПАВЛОВА Олена Миколаївна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри аналітичної економіки
та природокористування.

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, старший науковий співробітник
МАКСИМЧУК Максим Віталійович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
професор кафедри філософії мистецтв;

- кандидат економічних наук, доцент
ГРУБЯК Світлана Володимирівна,
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки та економічної теорії.

Захист відбудеться **09 липня 2020 р. о 14.00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий **9 червня 2020 р.**

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Крупіца І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток та функціонування українського газового сектору безпосередньо є залежним від процесів споживання паливно-енергетичних ресурсів та тенденцій змін на внутрішніх та зовнішніх ринках. Поштовхом до формації українського ринку природного газу та його розподілу мають стати інноваційна політика та регіональні важелі управління. Впровадження інноваційної політики підсилюється нагальністю покращення морально-фізичного становища основних засобів газорозподільних підприємств, суттєве відставання Західного регіонального газового ринку від інших структурних газових формувань, дисбаланс цінової пропозиції тарифів відносно купівельної спроможності споживацького попиту, терміновість і часовість видобування сланцевого газу, використання альтернативних джерел енергії та пріоритетність власних регіональних методів стимулювання конкурентоспроможності.

Ефективне та бажане здійснення економічних реформ в діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону дасть змогу підвищити рівень їх конкурентоспроможності шляхом впровадження інноваційних заходів. Однак, масштаби та ступінь запровадження елементів інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності висвітлені в науковому та практичному сенсі вкрай обмежено. Не розроблені належним чином засади регіонального стимулювання реалізації інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах і методи компетентного та зваженого підходу адаптації всіх учасників ринку до покращення господарських умов регіонального газового ринку розподілу природного газу.

Все це обумовлює важливість та необхідність глибокого аналізу значення, природи, структури, методів, шляхів запровадження інноваційної політики задля підвищення рівня конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону, з'ясування шляхів стимулювання їх діяльності регіональними органами управління, виходячи із специфічних соціально-економічних особливостей кожного обласного угруповання.

З'ясуванням теоретичних підходів до визначення суті, значення та напрямів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: М.Басов, Л.Безчасний, П.Завалін, К.Киренко Т.Менш, П.Микитюк, А.Сидорова, С.Король, М.Максимчук, А.Сміт, Р.Фатхундінов, Х.Фрідмен, Е.Хекшер, Й.Шумпетер та інші. Вагомий внесок у врахування регіональних особливостей впливу на конкурентоспроможність газорозподільних мереж висвітлювали в своїх працях дослідники: С.Галянт, С.Груб'як, О.Дзюба, І. Діак, І.Запухляк, М.Коротя, В.Купчак, Н.Лінчевська, К.Павлов, О.Павлова, В.Петренко, Є.Петрович, М.Сорока, В.Якимів, та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася згідно з планами наукових тематик кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, а також в межах науково-дослідної теми «Стратегічна модернізація розвитку регіональної економічної системи» (0118U000787), де було запропоновано напрями підвищення рівня запровадження інноваційних заходів для зростання конкурентоспроможності підприємств газорозподільної галузі регіонів

України з подальшим впливом на соціально-економічний розвиток конкретного регіону.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення методичних положень та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на формування та реалізацію інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності суб'єктів газорозподільної галузі Західного регіону України.

Задля досягнення зазначеної мети окреслено наступні завдання:

- дослідити теоретико-наукові засади функціонування інновацій з подальшим з'ясуванням їх структури та видовості, а також ефекту «дифузії інновацій»;
- обґрунтувати змістовне розуміння інноваційної політики газорозподільних підприємств;
- класифікувати напрями реалізації інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах за мікро-, макро- та мезорівнями;
- сформувати та узагальнити власний підхід до категорії «конкурентоспроможність» шляхом систематизації еволюції теорій і поглядів наукових шкіл та дослідників;
- дослідити напрями формування інноваційної політики газорозподільних підприємств;
- розробити власну методикау визначення рівня конкурентоспроможності газорозподільних суб'єктів, що функціонують в межах Західного регіону України;
- виокремити та запропонувати етапи (фази) формування інноваційної політики підприємств газорозподільної галузі регіону в контексті процесу циклічності інноваційної активності на регіональному ринку розподілу газу;
- концептуалізувати взаємозалежну та взаємоузгоджену модель циклічності послідовності, формування, реалізації та розвитку інноваційної політики підприємств газорозподільної галузі регіону з метою підвищення їх конкурентоспроможності;
- рекомендувати підхід вибірковості впровадження інноваційної політики в аспектах послаблюючої або посилюючої дії в залежності від конкурентоспроможної позиції газорозподільного підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси підвищення конкурентоспроможності суб'єктів газорозподільних мереж Західного регіону України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-практичні рекомендації інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону.

Методи дослідження. Основу дисертаційного дослідження складають комплексний та системний підходи до розуміння регіональних економічних систем, як господарсько-соціальних компонентів функціонування газорозподільних підприємств. Теоретичним та методологічним проявом дослідження стали базові засади економічної теорії, національної та регіональної економіки, психології, соціології, географії та інших суспільно-гуманітарних наук. Особливе місце в дисертації належить комплексно-науковим та спеціальним методам, застосування яких дозволило всебічно та глибинно проаналізувати роль та вплив інноваційної політики на конкурентоспроможність підприємств газорозподілу. Окрім цього, в дослідженні застосовано методи: наукової

абстракції, історичний метод (зادля огляду еволюції на формування категорії «інновація» та «конкурентоспроможність»); порівняльного аналізу (для з'ясування спільних та відмінних ознак фінансових, матеріальних, організаційних, трудових ресурсів газорозподільних підприємств Західного регіону та його конкурентоспроможності), теоретико-логічний (для пошуку закономірностей та тенденцій розвитку регіональної інноваційної політики в контексті підвищення ефективності діяльності газорозподільних підприємств); діалектичний (для дослідження регіональної інноваційної політики та «конкурентоспроможності» підприємств скрізь процеси енергоощадності та раціональності); індукції та дедукції (для дослідження впливу процесів диверсифікації інноваційних заходів та шляхів фінансового забезпечення газорозподільних підприємств); емпірично-історичний (для об'єктивізму важливих фактів, які мали місце в процесі становлення інноваційного сучасного суспільства); статистичний метод (який досліджує динамічність діяльності газорозподільних підприємств, табличний та графічний супроводи); методи аналізу та економічного моделювання (методи для оцінки діяльності газорозподільних підприємств для окреслення ретроспективного аналізу процесів впливу їх конкурентоспроможності на розвиток регіону); спеціальні методи інтегральної оцінки конкурентоспроможності газорозподільних підприємств (абсолютний та відносний показники); моделі прогнозування банкрутства: двохфакторна та п'ятифакторна моделі Е. Альтмана, модель Р.Ліса, модель Річарда Таффлера, коефіцієнт Бівера, модель О.Терещенка, модель О.Матвійчука.

Інформаційною базою наукового дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених, опубліковані у статистичних та періодичних виданнях України, зарубіжних країн, Інтернет-ресурсу, нормативні та правові документи України, Послання та Укази Президента, Акти Кабінету Міністрів: Закони, постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетичних та комунальних послуг, матеріали та звіти Державної Служби статистики, положення та матеріали звітності газотранспортних та газорозподільних підприємств Західного регіону, аналітичні розрахунки, результати власних досліджень та переконань автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні завдань та цілей, які є пов'язаними з формуванням та реалізацією інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону. Найсуттєвішими результатами дослідження, що відображають наукову новизну та виносяться на захист є такі:

вперше:

- запропоновано концептуальну модель формування та реалізації інноваційної політики підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єктів газорозподільної галузі регіону, яка є складним ієрархічно-послідовним та динамічним процесом, що охоплює етапи циклічності, послідовності, реалізації з метою досягнення певного «балансу» між інноваційною активністю та конкурентоспроможністю підприємств Західного регіону;

удосконалено:

- понятійно-термінологічний апарат, що характеризує інноваційну політику діяльності підприємств газорозподільної галузі регіону, як комплекс внутрішньо-

галузевих та регіонально-державних заходів, направлених на дотримання норм та принципів безперервності та безпечності газорозподілу на засадах підвищення конкурентоспроможності шляхом управління матеріально-технічною діяльністю, забезпечення трудовими ресурсами, енергетичним та фінансовим забезпеченням;

- систему класифікації інновацій за критеріями новизни, об'єктом реалізації, масштабністю, результативністю ступеня впливу на виробничий процес, що дозволило впровадити в науковий обіг поняття «дифузії інновацій», яке виступає у ролі посередника між інноваційним процесом та суспільством породжуючи синергетичний ефект на діяльність господарюючих суб'єктів;

- методичний підхід до визначення рівня конкурентоспроможності суб'єктів газорозподільної галузі Західного регіону України, який ґрунтується на інтегральній оцінці основних організаційно-економічних показників восьми газорозподільних підприємств за умов врахування їх ризиковості відносно широкого спектра факторів та передбачає з'ясування їх позиції на ринку розподілу серед споживачів природного газу та готовності до реалізації інноваційної політики;

- циклічний процес інноваційної активності підприємств газорозподільної галузі регіону, який являє собою періодичні спади та підйоми та включає чотири етапи формування та реалізації професійної діяльності кожного з суб'єктів (етап прогресії, етап процвітання, етап спаду, етап рецесії). В свою чергу циклічність та періодичність інноваційної активності залежно від стану свого перебування дозволить визначати пріоритетні напрями реакції поведінки газорозподільних підприємств;

дістали подальшого розвитку:

- розмежування існуючих теоретичних та практичних тлумачень категорії «конкурентоспроможність» за різнооб'єктністю, підходами та позицією розуміння, що дозволило виокремити виробничий (факторний) напрям, напрям конкурентних переваг, раціоналістичний напрям, напрям альтернативності підходів, напрям суперництва. Це дозволило аргументувати подальші дослідження крізь призму людиноцентриського підходу, що лежить в основі поняття «конкурентоспроможність», оскільки, кожен з суб'єктів, прагнучи до отримання вигідної позиції на ринку, збільшує свої конкурентні переваги, свідомо прагне до перемоги, використовуючи всі свої вміння та інтелектуальні спроможності;

- аргументація чинників впливу мікро-, мезо- та макрорівнів формування та реалізації інноваційної політики, які чинять тиск на суб'єкти газорозподільної галузі. Зокрема, елементами мікроекономічного рівня пропонуємо вважати чинники прямої та дотичної дії направленої на інноваційний розвиток, оперуючи управлінськими, організаційними, фінансовими, кадровими, збутовими та безпековими інструментами. Макроекономічний рівень реалізації інноваційної активності поєднується із формуванням та втіленням державної та регіональної політики, інституційним вдосконаленням інновацій, ефективністю реалізації методів та інструментів впливу. Водночас мезоекономічний рівень охоплює систематизовані критерії організаційно-адміністративного, інвестиційного та просвітницького походження;

- передумови формування інноваційної політики на підприємствах газорозподільної галузі регіону, які є симбіозом запропонованих компонентів (правового, ресурсного, технологічного, інвестиційного, інформаційно-

комунікативного регулювання) та напрямів реалізації методичного базису: оцінки ефективності інноваційного результату, стратегії інноваційних бізнес-процесів; дуальності інноваційно-інвестиційного капіталу; узгодження тарифів на розподіл природного газу. Запропоновані напрями ґрунтуються на використанні стадійного та дієвого підходів, які полягають у взаємоузгодженому формуванні множини бізнес-процесів, як сукупності видів діяльності підприємства з подальшим управлінням цими процесам та появою синергетичного ефекту на мікро-, мезо- та макрорівнях;

- вибірковий підхід до запровадження елементів інноваційної політики, що передбачає посилення або послаблення інноваційної активності в функціонуванні суб'єктів газорозподільної галузі регіону залежно від їх конкурентоспроможних позицій. За умов, коли позиція конкурентної спроможності підприємства характеризується найнижчим значенням інтегрального показника конкурентоспроможності, необхідним є підсилення впровадження інноваційних рішень та навпаки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості формування та реалізації інноваційної політики газорозподільних підприємств Західного регіону. Запропоновані концептуальні підходи є теоретичним та практичним продовженням дослідження, яке сприятиме підвищення рівня конкурентної спроможності газорозподільних підприємств Західного регіону відносно споживацького попиту, попередженню спекулятивного та некерованого ціноутворення, пожвавлення ринку та інтенсифікації відповідного інституційного середовища, лібералізація ринку газорозподільних послуг на конкурентних засадах. Основні результати дисертаційної роботи реалізовані в практичній діяльності газорозподільних підприємств, що підтверджується відповідними довідками.

Запропоновані дисертантом пропозиції щодо підходів до формування, реалізації та наступного моніторингу інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України, а також механізмів регулювання організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств в Західному регіоні України знайшли своє відображення в діяльності АТ «Волиньгаз» (№20/214, 11.02.2020р.); запропоновані дисертантом пропозиції щодо оцінки і подальшого прогнозування конкурентоспроможності регіональних енергетичних ринків, регіональних ринків розподілу природного газу та рівня їх монополізації були практично реалізовані під час проведення конкурентної розвідки на ринку житлового будівництва в частині енергетичної диверсифікації та постачання природного газу та успішно апробовано в діяльності будівельного підприємства ТзОВ «Реконбуд» (№14-27/2, 29.01.2020р.); запропоновані здобувачем результати на постійній основі реалізуються в процесі діяльності Департаменту економіки та європейської інтеграції Волинської обласної адміністрації (№205-1/04-11/2-20 від 02.03.2020р.); особливо цінними для Луцької районної державної адміністрації Волинської області є ідеї автора, що стосуються аналітичних та методичних підходів до визначення рівня інноваційного забезпечення та конкурентної спроможності газорозподільних підприємств, які функціонують в межах західноукраїнського ринку розподілу природного газу (634/23/2-20 від 15.04.2020р.). Окремі положення дисертаційної роботи використовуються в

навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки при викладанні дисциплін «Теорія безпеки соціальних систем», «Еколого-економічний аналіз інвестиційних проєктів», «Теорія галузевих ринків», (довідка № 03-28/01/805 від 11.03.2020р.); «Державне та регіональне управління», «Менеджмент конкурентоспроможності» (довідка №03-28/01/804, від 11.03.2020р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною працею автора. Наукові результати, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових публікацій, що у співавторстві, використано лише ті матеріали, які є результатом особистої праці здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження було апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту безпеки», (м. Луцьк, 14 травня 2019 р.). The IX-th International scientific and practical conference «Actual aspects of development in the context of globalization». (Florence. Italy, March 23-24, 2020). Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні технології менеджменту», (м. Луцьк, 4 листопада 2019 р.). XIII Міжнародна науково-практична конференція «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 14–15 травня 2019 року). Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика», (м. Луцьк, 23-24 травня 2018 р.). Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» (м. Луцьк, 12 грудня 2018 р.). Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції». (м. Луцьк, 7 грудня 2017р.).

Публікації одержаних результатів. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць, загальним обсягом 4,85 д.а (в тому числі автору належить 3,62 д.а.), з яких: 1 колективна монографія; 7 статей у наукових фахових виданнях України, що включено до міжнародних науково-метричних баз, 1 стаття в іноземному науковому періодичному виданні, 10 публікацій апробаційного характеру.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 167 сторінках. Робота містить 18 рисунків, 19 таблиць, 19 додатків на 137 сторінках, список використаних джерел налічує 233 найменування на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання наукових досліджень, показано взаємозв'язок дисертації з науковими програмами та планами, визначено об'єкт та предмет дослідження, наукову новизну, практичну цінність та особистий внесок здобувача в одержаних результатах, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

В першому розділі «Теоретико-методичні аспекти інноваційної політики суб'єктів газорозподільної сфери» охарактеризовано теоретично-наукові засади функціонування інновацій та інноваційної політики, досліджено наукові підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства, систематизовано нормативно-правове забезпечення інноваційної політики на газорозподільних підприємствах.

Комплексне дослідження видовості, змістовності та класифікаційних підходів дозволило узагальнити розуміння кінцевості свого ефекту, який проявляється в результативності не конкретних інновацій, а їх діяльності. Це призвело до розуміння двоїстості природи інновацій: як результату або ефекту так і самого процесу інноваційної діяльності. Відтак, на нашу думку, варто впровадити в науковий обіг логічно-змістовне поняття «дифузії інновацій», яке є посередником між інноваційним процесом та суспільством, які переплітаються між собою прямими та зворотними зв'язками крізь призму науково-технічних, організаційних, соціальних та виробничих видів діяльності (Рис.1).

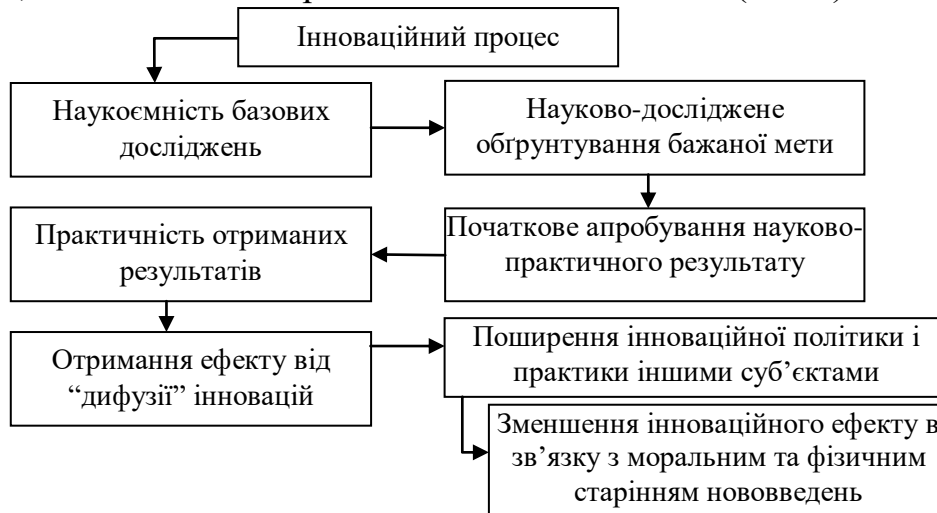


Рис. 1. Послідовність інноваційного процесу задля досягнення ефекту «дифузія інновацій»

Дослідження інноваційної політики, як комплексу логічно-взаємопов'язаних цілей та інструментів впливу державних структур дозволяє формувати фінансові, кредитні, інформаційні ресурси в благоприємному макросередовищі в поєднанні з інноваційною культурою та інноваційною інфраструктурами. Останні поєднують в собі економічні, соціальні, екологічні компетентності існування яких наштовхує на формування інфраструктурного середовища інноваційної активності.

Обґрунтовано важливі наукові результати стосовно змістовного розуміння «конкурентоспроможність», в основу якого ми закладаємо людиноцентристській підхід, оскільки кожен із суб'єктів прагнучи до оволодіння домінуючої позиції на ринку, свідомо використовує всі свої вміння та інтелектуальні спроможності.

Це, в свою чергу, спричиняє «ланцюгову реакцію» таких вихідних форм, як зайнятість, високий рівень доходності, екологічна сприятливість, соціальні програми стимулювання, тощо. Тому синтезуючи існуючі підходи, ми резюмуємо, що під «конкурентоспроможністю» в широкому сенсі слід розуміти визначальні ознаки, які є здатними забезпечити конкурентні переваги у раціональному використанні необхідних

ресурсів в умовах постійної уваги до людської особистості та за умов дотримання норм екологічної безпеки на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Співставивши існуюче нормативно-правове забезпечення, з'ясовано основні недоліки Закону України «Про інноваційну діяльність». Визначено, що сучасний нормативно-правовий супровід «інноваційної діяльності» є прерогативою виключно великого підприємництва. Це доводить те, що динамічність внутрішніх та зовнішніх змін вимагають постійного реформування нормативно-правового плацдарму діяльності суб'єктів газорозподільної галузі, зокрема щодо впровадження анбандлінгу.

У другому розділі *“Аналіз рівня конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону за умов реалізації інноваційної політики”* визначено напрями впровадження інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах, окреслено методичні та практичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності газорозподільних підприємств, з'ясовано вплив інноваційної політики на підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств.

Відзначено низьку інноваційну спрямованість газорозподільних підприємств в результаті впливу чинників внутрішньої та зовнішньої дій. Домінуючі чинники слід групувати за мікро-, мезо- та макрорівнями. Передумовами формування ефективного механізму управління інноваційною політикою на газорозподільних підприємствах є запропоновані нами теоретичні положення та практичні рекомендації, щодо: оцінки результативності інноваційної діяльності, діючих інновацій (інноваційних бізнес-процесів); дуальності приватного інноваційно-інвестиційного капіталу); гнучкості тарифу розподілу газу. Водночас діючі інновації передбачають широке використання нововведень, які охоплюють весь спектр бізнес-процесів підприємства пріоритетом яких є удосконалення діяльності з метою вибору вектору орієнтації на споживачів газових послуг та досягнення синергетичного ефекту. Дуальність інноваційно-інвестиційного капіталу на газорозподільних підприємствах передбачає створення комплексу як внутрішніх так і зовнішніх умов залучення капіталу в межах діючих підприємств, які потребують капітального ремонту, модернізації, технічного переоснащення, а також створення нових об'єктів логістичного та розподільчого характеру. Гнучкість тарифів дозволяє нам виділити окремі структурні складові тарифів з прив'язкою їх до певних виробничо-комерційних процесів та частин цих процесів.

Аналіз існуючих напрацювань та підходів провідних вчених спричинили траєкторію нашого напрямку дослідження конкурентоспроможності газорозподільних підприємств з урахуванням “обмеженості” доступу до інформаційного забезпечення щодо їх діяльності, динаміки за період 2014-2018 років за обласним розподілом – Західної України. Було прийнято рішення, що в умовах формування та реалізації інноваційної політики слід оперувати тими показниками, які в повній мірі віддзеркалюють основні складові та критерії “інтегральної” конкурентоспроможності в розрізі абсолютних та відносних показників діяльності газорозподільних організацій. Особливої ваги набувають такі показники діяльності газорозподільних підприємств, як: забезпечення трудовим потенціалом, енергетичне забезпечення та фінансове забезпечення.

Загалом, становище діяльності газорозподільних підприємств, що існують на Заході України є досить інертним, а прибутковість зазначених організацій характеризується від'ємним значенням. Відтак до території функціонування ринку розподілу природного газу в Західному регіоні України було внесено наступні області та найбільші газорозподільні підприємства, що функціонують в їх межах: Волинська (АТ «Волиньгаз»); Рівненська (АТ «Рівнегаз»); Івано-Франківська (АТ «Івано-Франківськгаз»); Тернопільська (АТ «Тернопільгаз»); Львівська (АТ «Львівгаз»); Закарпатська (АТ «Закарпатгаз»); Хмельницька (АТ «Хмельницькгаз»); Чернівецька (АТ «Чернівцігаз»).

З метою обрання найбільш оптимальних варіантів запровадження елементів інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності в регіональному масштабі було прийнято рішення провести аналітичне дослідження господарської та фінансово-економічної діяльності ліцензованих операторів Західного регіону, які, перебуваючи практично в однакових умовах функціонування, в частині тарифів, доступу до сировини, фінансових і трудових ринків ресурсів, мають принципово різну ефективність функціонування операторів, що дозволило нам узагальнити інтегральну оцінку рівня конкурентоспроможності кожного з них.

Узагальнену характеристику конкурентних позицій та переваг суб'єктів газорозподільних мереж Західного регіону України у відповідності до розрахованого інтегрального показника їх конкурентоспроможності відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика конкурентних позицій та переваг суб'єктів газорозподільних мереж Західного регіону України у відповідності до розрахованого інтегрального показника їх конкурентоспроможності

<i>Значення інтегрального показника конкурентоспроможності</i>	<i>Значущість</i>	<i>Газорозподільне підприємство</i>
0,0-0,3	Критична	АТ «Львівгаз», АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Тернопільгаз», АТ «Закарпатгаз», АТ «Хмельницькгаз»
0,3-0,6	Задовільна	АТ «Волиньгаз», АТ «Рівнегаз»
0,6-0,85	Нормальна	АТ «Чернівцігаз»
0,85-1,0	Відмінна	– // –

Також нами було здійснено ретельний аналіз організаційно-економічних показників діяльності суб'єктів газорозподільних мереж з метою визначення ризику банкрутства з використанням моделей: двохфакторної моделі В. Альтмана, п'ятифакторної моделі В. Альтмана, моделі прогнозування Р. Ліса, моделі Річарда Таффлера, коефіцієнт Бівера, моделі Терещенка, моделі Матвійчука. Узагальнений показник значення ймовірності банкрутства газорозподільних підприємств Західного регіону України відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Узагальнений показник значення ймовірності банкрутства газорозподільних підприємств Західного регіону України за моделями за період 2014-2018 рр.

Регіональне газорозподільне підприємство	Двофакторна Модель Е.Альтмана	П'ятифакторна Модель Е.Альтмана	Модель прогнозування банкрутства Р.Ліса	Модель Річарда Таффлера	Коефіцієнт Бівера	Модель О.Терещенка	Модель Матвійчук
АТ «Волиньгаз»	-↑	+↑	-↓	+↓	□↓	+↑	+↓

АТ «Закарпатгаз»	-↑	+↑	-↑	□↑	-↑	+↑	-↑
АТ «Івано-Франківськгаз»	-↑	+↑	-↑	+↑	-↓	+↑	+↑
АТ «Львівгаз»	-↑	+↑	-↓	□↓	+↓	+↑	+↓
АТ «Рівнегаз»	-↑	□↑	-↓	□↓	-↓	+↑	+↑
ТзОВ «Тернопільгаз»	-↑	□↓	-↑	+↑	-↓	+↑	+↑
АТ «Хмельницькгаз»	-↑	-↑	-↑	-↑	-↓	+↓	+↑
АТ «Чернівцігаз»	-↑	-↑	-↑	-↑	□↓	+↑	+↑

* Ймовірність банкрутства: -- низька; □ – середня; + - висока.

** Тенденція ймовірності банкрутства до: ↑ – підвищення; ↓ – зниження.

Визначено, що організаційна система газорозподільних підприємств Західного регіону України характеризується значною статичністю, консервативністю, відсутністю окремих інноваційних підрозділів, та послабленістю дієвості традиційних підрозділів на впровадження окремо виділених функцій, які відповідають за інноваційну активність.

В третьому розділі «Перспективи реалізації інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону» окреслено шляхи реалізації інноваційних заходів на підприємствах газорозподільних мереж Західного регіону, визначено політику підвищення їх конкурентоспроможності на регіональному рівні, запропоновано напрями формування та реалізації інноваційної політики для підвищення рівня конкурентоспроможності регіональної мережі газорозподільних підприємств.

Враховуючи значний вплив від перебування підприємства на певному етапі своєї економічної та інноваційної активності важливо брати до уваги фактор циклічності, як в загальному розвитку підприємства, так і самого ринку розподілу природного газу.

Запропоновано авторське бачення усіх аспектів, складових, етапів структури та їх послідовності, що мають місце в процесі формування та реалізації інноваційної політики підвищення рівня конкурентної спроможності газорозподільних підприємств, що функціонують в межах Західного регіонального ринку розподілу серед споживачів природного газу (Рис. 2). Задля досягнення практичної можливості успішної реалізації інноваційної політики підвищення конкурентної спроможності підприємств газорозподільних мереж Західного регіону, а також розвитку регіональних ринків розподілу природного газу (Рис. 3). Запропонований підхід передбачає оцінку широкого спектра напрямів реалізації інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів галузі. В цей же час, кожен із запропонованих нами підходів характеризується окремими сценаріями їх реалізації, серед яких:

1. *Рівень конкурентної позиції та переваг*, на якому перебуває підприємство, що визначається шляхом інтегральної оцінки конкурентоспроможності газорозподільних підприємств. За умов, коли в результаті проведених розрахунків, тому чи іншому газорозподільному підприємству Західного регіону України, нараховане найнижче значення інтегрального показника – найнижчий рівень значущості (0,00-0,30), варто посилити свою позицію щодо інноваційної активності, серед таких: АТ «Львівгаз», АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Тернопільгаз», АТ «Закарпатгаз», АТ «Хмельницькгаз». Це забезпечить належний рівень умов для саморегулювання ринку розподілу природного газу в Західному регіоні та сприятиме його пропорційному розвитку.

Поділ інновацій на «базові» та «ситуативні» дозволив побудувати повний цикл реалізації інноваційного забезпечення з метою підвищення конкурентоспроможності суб'єктів газорозподільних мережі Західного регіону України. З метою забезпечення управління конкурентними перевагами, що перебувають у розпорядженні підприємств газорозподільної галузі Західного регіону України запропоновано застосувати алгоритм дій з реалізації економічних та організаційних рішень, що було сформовано спираючись на процесний підхід, який полягає у пов'язаних між собою етапах та напрямленнях на забезпечення та підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Відтак, зменшення рівня можливих витрат, прагнення нарощення обсягів прибутку, розширення кола споживачів та регіональних ринків реалізації послуги розподілу природного газу стимулюють газорозподільні підприємства до реалізації інноваційної політики та підвищення рівня конкурентоспроможності інновацій.

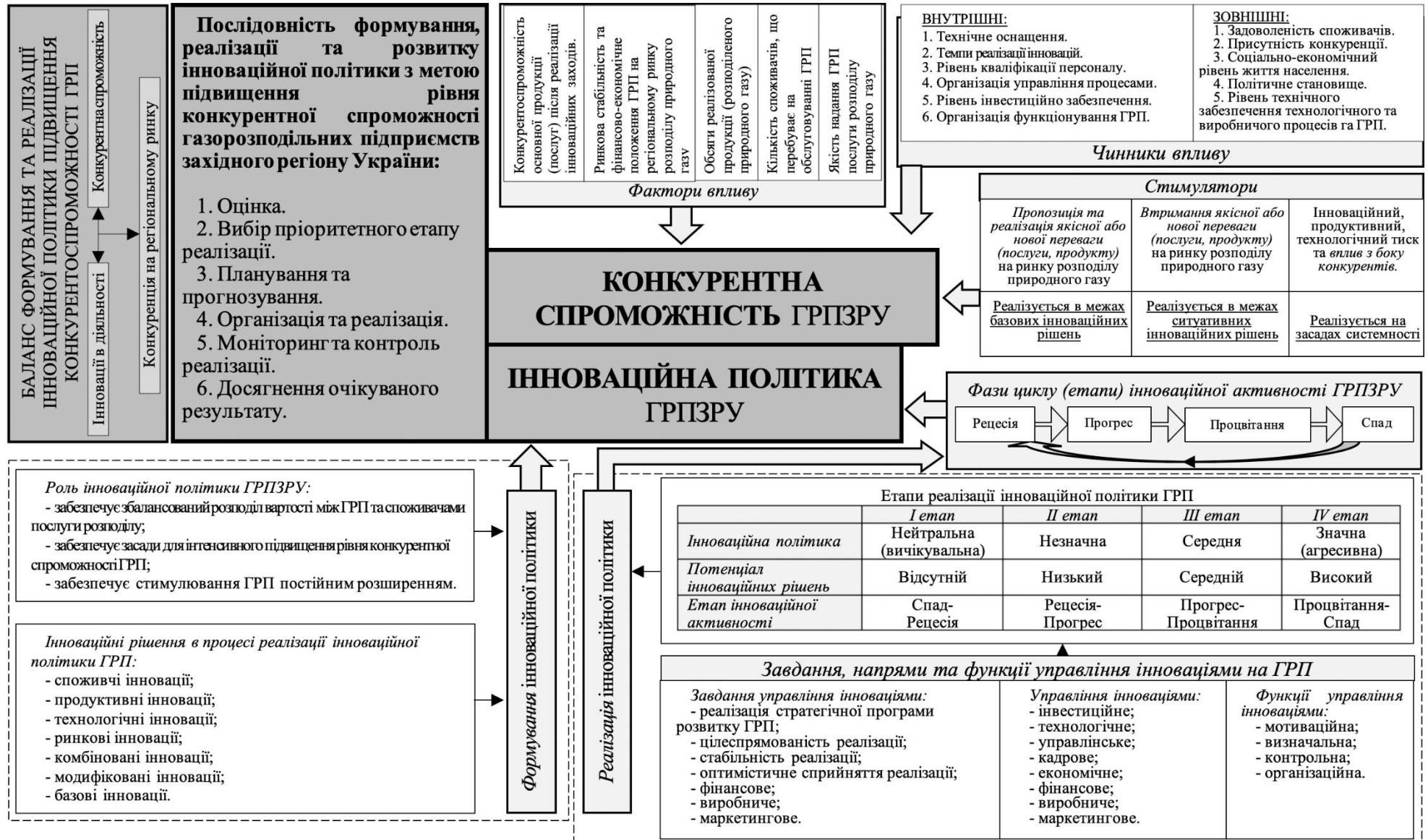


Рис. 2. Формування та реалізації інноваційної політики підвищення рівня конкурентної спроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України, (ГРПЗРУ – газорозподільні підприємства західного регіону України; ГРП - газорозподільні підприємства)

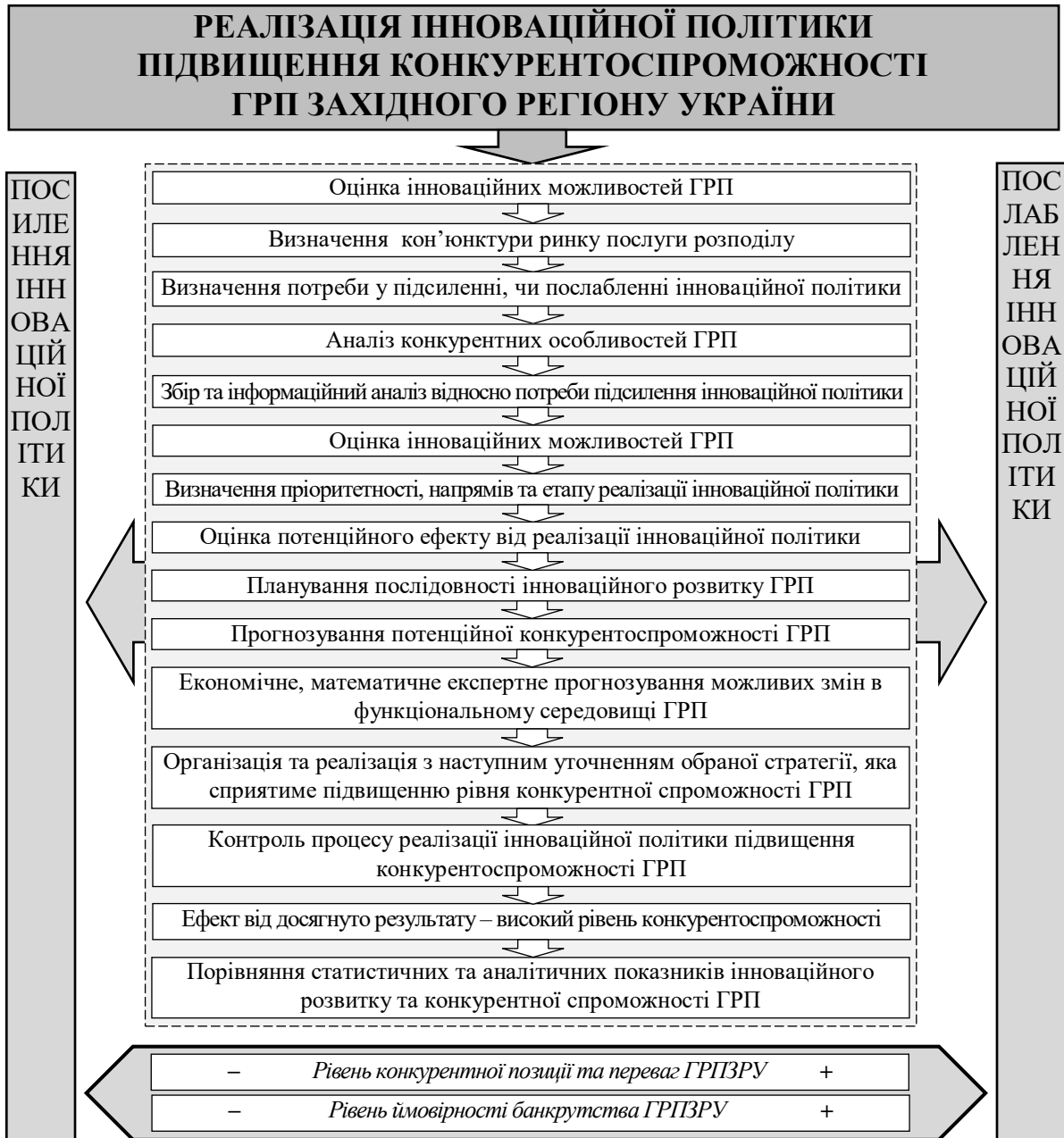


Рис. 3. Реалізація інноваційної політики підвищення рівня конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України, (ГРПЗРУ – газорозподільні підприємства західного регіону України; ГРП - газорозподільні підприємства)

За умов, коли позиція конкурентної спроможності підприємства характеризується найвищим значенням інтегрального показника (0,30-0,85) конкурентоспроможності, вважаємо необхідною більш м'яку форму реалізації інноваційних рішень в процесі здійснення свої виробничих процесів на ринку розподілу природного газу, серед таких: АТ «Чернівцігаз», АТ «Волиньгаз», АТ «Рівнегаз».

2. Рівень ймовірності банкрутства підприємства, що визначається шляхом пошуку його узагальненого значення. З метою досягнення в більшій мірі зрозумілого становища на ринку розподілу природного газу в Західному регіоні України, а також для прийняття найбільш раціональних дій відносно вдосконалення інноваційної політики, що сприятиме підвищенню

конкурентоспроможності підприємств розподілу газових ресурсів, було досліджено та підтверджено високу ймовірність виникнення їх банкрутства. Це свідчить про необхідність постійного пошуку нових інноваційних шляхів посилення конкурентоспроможності усіх – восьми газорозподільних підприємств Західного регіону України.

У випадку, якщо один з запропонованих підходів характеризується від'ємним значенням – є пряма необхідність в посиленні активності реалізації інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності підприємств; якщо ж позитивним – немає гострої потреби в її активізації.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено екскурс щодо суті та значення «інновацій» з погляду багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Враховуючи різноманіття видів та форм інновацій запропоновано видову класифікацію інновацій, а саме: новизни, об'єкту реалізації, масштабності, результативності, ступеня впливу на виробничий процес та сфери застосування. Дана аспектність дозволяє розглядати процесне поняття «дифузії інновацій» (трансферту на впровадження інновацій), як проміжної ланки між інноваційним процесом та суспільством. Сформовано розуміння змістовності виваженої інноваційної політики в діяльності газорозподільних підприємств, як комплексу заходів внутрішньо-галузових та регіонально-державних, які спрямовані на дотримання норм, принципів безперебійності і безпечності газопостачання та газорозподілу за умови їх стабільного функціонування на засадах підвищення конкурентоспроможності управління матеріально-технічною діяльністю, забезпечення трудовими ресурсами, вдосконалення енергетичного та фінансового потенціалу.

2. Розмежовано тлумачення категорії «конкурентоспроможність» за різнооб'єктністю, підходами та позицією розуміння, що дозволило виокремити виробничий (факторний) напрям, напрям конкурентних переваг, раціоналістичний напрям, напрям альтернативності підходів, напрям суперництва. Об'єктивним є використання людиноцентриського підходу при аналізі «конкурентоспроможності» з огляду на економічну природу кожного з суб'єктів, які прагнуть зайняти вигідну позицію на ринку завдяки наявному досвіду та інтелектуальним і комунікаційним вмінням. Встановлено, що «конкурентоспроможність» є системним поняттям здатним забезпечити конкурентні переваги у раціональному використанні необхідних ресурсів в умовах постійної уваги до людської особистості з врахуванням норм економічної безпеки на мікро-, мезо- та макрорівнях.

3. Систематизовано нормативно-правовий супровід інноваційної діяльності на газорозподільних підприємствах, де стверджується про дію законодавчих процесів та нормативно регламентуючих документів в умовах певної нестабільності правового регулювання, що перешкоджає поширенню інноваційних рішень для малого та середнього підприємництва. Це доводить, що динамічність внутрішніх та зовнішніх змін вимагає постійного реформування нормативно-правового плацдарму діяльності газорозподільних підприємств, зокрема щодо легалізації бекхолу та системи широкого використання анбандлінгу.

4. З'ясовано причини вкрай низького рівня інноваційної привабливості підприємств газорозподільної галузі в результаті впливу чинників внутрішньої та зовнішньої дії. Домінуючі чинники вказаної проблеми було згруповано за мікро-, мезо- та макrorівнями. Передумовами формування регулювання інноваційної активності на газорозподільних підприємствах є запропоновані теоретичні положення та практичні рекомендації щодо: 1) оцінки ефективності інноваційної діяльності; 2) стратегії інноваційних бізнес-процесів; 3) дуальності інноваційно-інвестиційного капіталу; 4) узгодження тарифів на розподіл природного газу. Запропонований напрям ґрунтується на використанні стадійного та дієвого підходів, як комплексного поєднання взаємопов'язаних та взаємодіючих бізнес-процесів, як сукупності видів діяльності підприємств з подальшим управлінням цими процесами. Зрештою, формування інноваційної політики доводить наявність синергетичного ланцюгового ефекту між складовими інноваційної політики (правових, технологічних, ресурсних, інформаційно-комунікативних та інвестиційних складових) та теоретико-методичного базису.

5. Здійснено аналіз газорозподільних підприємств в межах запропонованого територіально-системного підходу обласних центрів Волинської, Рівненської, Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської, Закарпатської, Хмельницької та Чернівецької областей, який обумовлений передусім їх соціальною та економічною спорідненістю. Окреслено наступні показники в умовах формування та реалізації інноваційної політики що окреслюють основні складові та критерії «інтегральної» конкурентоспроможності газорозподільних організацій. Запропоновано авторське визначення інтегрального показника конкурентоспроможності кожного з газорозподільних підприємств, що функціонують в межах Західного регіону України формувалося з рівновагових абсолютних і відносних показників, а також їх позиції на ринку розподілу серед споживачів природного газу з обов'язковим врахуванням ризиковості їх діяльності в залежності від широкого спектра різних факторів.

6. Для досягнення поставлених завдань використано пропорційну шкалу обмежень, що формується за рівнем конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України. Показник конкурентної спроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України є слідством здійснених нами розрахунків, які свідчать, що АТ «Тернопільгаз», АТ «Львівгаз», АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Закарпатгаз» та АТ «Хмельницькгаз» характеризуються критичним рівнем конкурентоспроможності. Водночас, АТ «Волиньгаз» та АТ «Рівнегаз» перебувають на відносно задовільному рівні конкурентної спроможності. Однак, найбільш оптимальний рівень конкурентної спроможності досягнуто на АТ «Чернівцігаз». В процесі здійснення комплексного аналізу фінансово-економічних показників за 2014-2018 рр., та тих, котрі віддзеркалюють результати господарської діяльності з метою діагностики можливого банкрутства газорозподільних підприємств Західного регіону, нами було застосовано двохфакторну модель Е.Альтмана; п'ятифакторну модель Е.Альтмана; модель прогнозування банкрутства Р.Ліса; модель Річарда Таффлера; Коефіцієнт Бівера; модель О.Терещенка, модель Матвійчука. Результати дослідження ймовірності банкрутства за сімома моделями показали, що для всіх газорозподільних підприємств Західного регіону України є характерними ознаки банкрутства. Дещо

кращі позиції простежуються лишень на АТ «Чернівцігаз» та АТ«Хмельницькгаз».

7. Удосконалено основні методичні підходи до формування тарифів на транспортування та розподіл природного газу, який полягає в специфіці цінових виразів наступних компонентів: вартості самого природного газу для технологічних потреб; витрат на оплату праці професійних та фахових працівників; амортизаційні відрахування; матеріальне забезпечення необхідне для реалізації послуг розподілу природного газу; запасні частини для технічних засобів та агрегатів; фіксований прибуток оператора газорозподільних мереж; інша категорія витрат для забезпечення належного рівня розподілу серед споживачів природного газу. З'ясовано, що в структурі тарифу на розподіл природного газу припадає 70% саме на природній газ, що передбачено для задоволення технологічних потреб газорозподільних підприємств, усі інші компоненти структури тарифу охоплюють його частину в межах 3-6% від загального його обсягу.

8. Доведено можливість успішної реалізації інноваційної політики діяльності підприємств газорозподільних мереж Західного регіону за умов досягнення так званого «балансу» між явищами, що віддзеркалюють межі організаційно-економічного розвитку підприємства та постійно впливають один на одного. До балансоутворюючих чинників віднесено: інновації в діяльності газорозподільних підприємств, їх конкурентоспроможність та конкуренцію загалом на регіональному ринку розподілу природного газу. Систематизовано інноваційну політику генерування інноваційних рішень як складний ієрархічно-последовний та динамічний процес, який умовно розділено на наступні напрями: управління інноваціями газорозподільних підприємств (інвестиційне, технологічне, управлінське, кадрове, фінансово-економічне, виробниче, маркетингове); стратегічні завдання в управлінських процесах інновацій (реалізація стратегічної програми розвитку ГРП, цілеспрямованість, стабільність, оптимізм); функції управління інноваціями на газорозподільних підприємствах (мотиваційна, визначальна, контрольна, організаційна).

9. Виокремлено та запропоновано чотири етапи (фази) формування інноваційної політики в процесі реалізації професійної діяльності кожного з досліджених газорозподільних підприємств. Дані етапи (фази) являють собою періодичні спади та підйоми інноваційної активності нагадуючи циклічний процес: етап прогресії, етап процвітання, етап спаду, етап рецесії. В свою чергу, циклічність та періодичність інноваційної активності залежно від стану свого перебування визначає пріоритетні напрями реакції поведінки газорозподільних підприємств.

10. Концептуалізовано циклічність последовності, реалізації, розвитку інноваційної політики з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств газорозподільної галузі регіону. Передусім першим кроком концептуалізації процесів підвищення конкурентоспроможності є оцінка наявного інноваційного потенціалу, можливостей та рівня оперативності запровадження інноваційних дій. Результат проведеної оцінки впливає на вибір конкретної стратегії з певним методологічним арсеналом впровадження інноваційної політики. Авторське бачення дозволяє виділити декілька наступних кроків інноваційної активності підвищення конкурентоспроможності: планування та прогнозування, організацію та реалізацію, моніторинг та контроль, і завершаючий ефект.

11. Окреслено підхід, який передбачає вплив зазначених критеріїв інноваційної політики в аспектах послаблюючої або посилюючої дії в залежності від конкурентоспроможної позиції газорозподільного підприємства. За умов, коли позиція конкурентної спроможності підприємства характеризується найвищим значенням інтегрального показника (0,30-0,85) конкурентоспроможності, вважаємо необхідною більш послаблену форму реалізації інноваційних рішень. До таких підприємств, за нашими розрахунками слід віднести підприємства з сильнішим конкурентоспроможним потенціалом: АТ «Чернівцігаз», АТ «Волиньгаз», АТ «Рівнегаз». На усіх інших підприємствах варто застосовувати посилення інноваційної політики, оскільки їх конкурентоспроможні позиції є суттєво нижчими.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Новосад О. В. Газові інновації в контексті реформування енергетичного ринку регіону. *Актуальні проблеми аналітичної економіки*. Кол. моногр. за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. О. М. Павлової. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня “Волиньполіграф”, 2019, С.73-86. (*Особистий внесок 0,66 д.а.*).

Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях України які включено до міжнародних наукометричних баз:

2. Новосад О. В. Напрями впровадження інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах Західного регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2020. Вежа-Друк, 2019. № 1 (21). С. 165-172. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-01-165-172>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,33 д.а.).*

3. Новосад О. В. Інноваційна концепція створення енергетичного хабу на газорозподільних підприємствах Західного регіону України. *Приазовський економічний вісник*. 2020. №2(19). URL: <http://rev.kpu.zp.ua/vyпуск-2-19>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,33 д.а.).

4. Новосад О.В. Павлова О.М., Павлов К.В., Галянт С.Р. Інвестиційно-інноваційна спрямованість газорозподільних підприємств регіону. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2020. №1. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-1-5424>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,71 д.а. *Особистий внесок автора: Інвестиційна діяльність газорозподільних підприємств, 0,17 д.а.*).

5. Новосад О. В. Нормативно-правове забезпечення та регулювання процесу розподілення газу в регіоні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал*. Луцьк. 2019. № 2(18). – С. 82-88. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,29 д.а.).

6. Новосад О. В. Роль інноваційно-інвестиційної діяльності для газотранспортних підприємств регіону *Економічний часопис Східноєвропейського*

національного університету імені Лесі Українки : журнал. Луцьк. 2019. №3(19). С. 30-37. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,33 д.а.).

7. Новосад О. В. Методичні та практичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. №3. С. 376-385. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,41 д.а.).

8. Стрішенець О.М., Новосад О.В., Коротя М.І. Диверсифікація інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах України в контексті європейського досвіду. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2018. №2(14). С. 7-12. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,25 д.а. Особистий внесок автора: Інноваційна діяльність газорозподільних підприємств, 0,15 д.а.).

Статті у наукових іноземних виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз:

9. Novosad O., Strishenets O. Innovation Policy of Gas Distribution Enterprises on Increasing Competitiveness. *International Journal of New Economics, Public Administration and Law*. 2018. №1 (1). С.40-48. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,38 д.а. Особистий внесок автора: Інноваційна діяльність газорозподільних підприємств, 0,20 д.а.).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Новосад О. В. Визначення рівня конкурентної спроможності операторів газорозподільних мереж Західного регіону України. *Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 5 березня 2020 р.): у 5 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 2. 63 с. (0,04 д.а.)

11. Новосад О. В. Інноваційне спрямування газорозподільних підприємств регіону за умов впровадження енергетичного хабу. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку регіонів»*. (3 квітня 2020 р.), м. Рівне. (0,16 д.а. Особистий внесок автора: Енергетичні інновації, 0,08 д.а.).

12. Новосад О.В., Павлова О.М., Гринюк В.С. Діяльність газорозподільних підприємств Західного регіону України. Міжнародна науково-практична конференція «Молода наука Волині». (5 травня 2020р.), м. Луцьк. С.292-295. (0,16 д.а. Особистий внесок автора: Діяльність операторів газорозподільних мереж, 0,08 д.а.).

13. Новосад О. В. Інноваційні процеси на газорозподільних підприємствах регіону: *The IX th International scientific and practical conference «Actual aspects of development in the context of globalization»*. матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (March 23-24, 2020). Florence. Italy 2020. 279р. (0,04 д.а.).

14. Новосад О. В. Інноваційна політика в газовій сфері. Сучасні технології менеджменту. *Сучасні технології менеджменту: матеріали міжнародної*

науково-практичної конференції. (4 листопада 2019 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2019 – С. 172-173. (0,08 д.а.).

15. Новосад О.В., Коритко М.В., Павлова О.М. Чинники впливу на інноваційні процеси газотранспортних підприємств. *«Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»*: матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів (14–15 травня 2019 року). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк. 2019. С.225-227. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Інноваційна конкуренція на ринку розподілу газу, 0,04 д.а.).

16. Новосад О. В. Напрями енергетично-безпечного функціонування газорозподільних систем України. *Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (16 травня 2018 р.). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2018. С.67-69. (0,13 д.а.).

17. Новосад О. В. Інноваційні напрями підвищення ефективності газорозподільних систем України. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали міжнародної науково-практичної Конференції*. (23-24 травня 2018 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2018. С. 17-19. (0,13 д.а.).

18. Новосад О.В., Коритко М.В., Стрішенець О.М. Інноваційно-технологічні підходи до модернізації газового ринку регіону. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (12 грудня 2018 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2018. – С. 43-46. (0,16 д.а. Особистий внесок автора: Модернізація газового ринку, 0,08 д.а.).

19. Новосад О.В., Стрішенець О.М. Особливості функціонування інновацій в діяльності газорозподільних підприємств. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. (7 груд. 2017р.), Частина 1. Луцький національний технічний університет, 2017. С.162-163. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Функціонування газорозподільних підприємств, 0,05 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Новосад О. В. Формування та реалізація інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств Західного регіону України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2020.

В дисертаційній роботі реалізовано теоретичне узагальнення існуючих та нових науково-методичних прийомів та підходів до висвітлення інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності. Оглянуто нормативно-правовий супровід інноваційної діяльності на газорозподільних підприємствах. Підсумовано існуючі стратегії контролю інноваційної діяльності на сучасних газорозподільних

мережах України.

Визначено формоутворюючі чинники інноваційної політики що покликані відобразити основні складові та критерії «інтегральної» конкурентоспроможності організацій. Відображено авторське бачення визначення інтегрального показника конкурентоспроможності газорозподільних підприємств.

В основі успішної реалізації інноваційної політики підприємствами запропоновано дотримання «балансу» між явищами організаційно-економічного розвитку, що впливають один на одного. Розроблено матрицю, яка відображає різні види реакцій підприємств через інноваційний спад чи активність відносно фази циклу інноваційної активності.

Ключові слова: газорозподільне підприємство, газорозподільна система, інноваційна політика, конкурентоспроможність, інфраструктурне середовище, тарифоутворення, бізнес-процеси, конкуренція, модернізація, управління конкурентними перевагами, циклічність інновацій.

АННОТАЦИЯ

Новосад О. В. Формирование и реализация инновационной политики повышения конкурентоспособности газораспределительных предприятий Западного региона Украины. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. - Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2020.

В диссертационной работе реализовано теоретическое обобщение существующих и новых научно-методических приемов, подходов к освещению относительно нового вектора научной работы, как: инновационная политика конкурентоспособности газораспределительных предприятий Западного региона. Определены роль инновационной направленности, как основы поступательного и взвешенного хозяйственного развития газораспределительных предприятий.

В процессе синхронизации существующих направлений в единое целое, было констатировано доминирование человекоцентричного подхода при анализе «конкурентоспособности» исходя из природы каждого из субъектов, стремясь к выгоды позиций на рынке путем опыта, интеллектуальных возможностей и коммуникационным умениям. Эта особенность является доминантной в стратегиях развития предприятия в результате чего возможно достичь синергетического эффекта опытности и психологической направленности выживания хозяйствующих субъектов в социуме. Поэтому, резюмируем, что «конкурентоспособность» является системным понятием способным обеспечить конкурентные преимущества в рациональном использовании необходимых ресурсов в условиях постоянного внимания к человеческой личности с учетом норм экономической безопасности на микро-, мезо- и макроуровнях.

Осмотрено нормативно-правовое сопровождение инновационной деятельности на газораспределительных предприятиях, позволило констатировать факт нестабильности законодательного регулирования. Подведены существующие стратегии контроля инновационной деятельности на современных

газораспределительных сетях Украины. Выявлены причины крайне низкого уровня инновационной привлекательности газораспределительных предприятий. Доказано существование факторов влияния внутренней и внешней воздействия на инновационную активность газораспределительных предприятий, которые были сгруппированы по микро, мезо, макроуровням.

Подведены существующие стратегии контроля инновационной деятельности на современных газораспределительных сетях Украины, убедительно свидетельствуют о недостаточной эффективности организационной системы управления, связанной с трудностями в получении оперативной информации по реализации инновационной деятельности, разбалансированностью внутренних документов по внедрению и поиска инновационных идей и нестабильностью антикризисного управления предприятия. Доведено существования факторов влияния внутреннего и внешнего действия, которые были сгруппированы по микро-, мезо-, макроуровням. В частности, элементами микроэкономического уровня предлагаем считать факторы прямого и касательного действия, что нацелены на инновационное развитие, оперируя организационными, сбытовыми, кадровыми, управленческими, финансовыми инструментами. Макроэкономический уровень реализации инновационной активности сочетается прежде всего с формированием и воплощением государственной и региональной политики, институциональным усовершенствованием инноваций, эффективности методов и инструментов воздействия. В то же время мезоэкономический уровень охватывает инструменты организационно-административного, инвестиционного и популяристичного происхождения.

В основе формирования инновационной политики предлагаем рассматривать теоретические и практические рекомендации, которые образуют концепцию, что в свою очередь основывается на стадийном и действенном подходах. Указанный стадийный подход охватывает последовательность реализации этапов инновационной политики и соответствующий теоретико-методологический базис. В то же время действенный подход провоцирует появление синергетического эффекта и функционирует в рамках определенных уровней: 1) микроуровне: организационные, сбытовые, кадровые, управленческие, финансовые, безопасные; 2) процессные инновации макроуровня: правовые, организационно-экономические, информационно-сетевые, внешние, институциональные.

Определены формообразующие факторы инновационной политики призванные отражать основные составляющие и критерии «интегральной» конкурентоспособности организаций. Отражено авторское видение определения интегрального показателя конкурентоспособности каждого из восьми предприятий Западного региона, с обязательным учетом рискованности их деятельности в зависимости от различных факторов. Использовано пропорциональную шкалу ограничений, сформированную по уровню конкурентоспособности предприятий. Диагностирована вероятность прогнозных результатов банкротства на указанных предприятиях путем метода оценки их экономического и хозяйственного потенциала.

В основе успешной реализации инновационной политики предприятиями предложено соблюдения «баланса» между явлениями, организационно-экономического развития, влияющие на друг друга: инновационная политика

(инновации), конкурентоспособность предприятия. Доказано, что инновационная политика не является статической и динамично протекает в четырех фазах: прогрессии, процветания, спада и рецессии. Разработано матрицу, которая отражает различные виды реакций предприятий через инновационный спад или активность в отношении фазы цикла инновационной активности. Предложено замкнутый цикл реализации инновационного обеспечения для повышения конкурентоспособности предприятий, которая может быть достигнута в условиях воздействия внешних и внутренних факторов. Вместе с тем, введение в действие концепции инновационной политики, ее цикличности, подходов, алгоритмов и аналитических расчетов позволили прогнозировать и повышать конкурентоспособность предприятий путем их интенсивного роста на инновационной основе.

Ключевые слова: газораспределительное предприятие, газораспределительная система, инновационная политика, конкурентоспособность, инфраструктурная среда, тарифообразование, бизнес-процессы, конкуренция, модернизация, управление конкурентными преимуществами, цикличность инноваций.

ANNOTATION

Novosad O.V. Formation and implementation of the innovative policy of increasing the competitiveness of gas distribution companies of the Western region of Ukraine. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for the degree of PhD of Economics for specialty 08.00.05 - development of productive forces and regional economics. - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2020.

In the dissertation, the theoretical generalization of existing and new scientific and methodical receptions and approaches to coverage of the innovative policy of increase of competitiveness is realized. The existing strategies of control of innovative activity on modern gas distribution networks of Ukraine are summarized.

The formative factors of innovation policy that are designed to reflect the main components and criteria of the "integrated" competitiveness of organizations are identified. The author's vision of determining the integrated indicator of the competitiveness of each of the eight enterprises.

The basis for the successful implementation of innovation policy by enterprises is to maintain a "balance" between the phenomena of organizational and economic development that affect each other. A matrix has been developed that reflects different types of reactions of enterprises due to innovation decline or activity relative to the phase of the innovation activity cycle.

Keywords: gas distribution company, gas distribution system, innovation policy, competitiveness, infrastructure, tariff formation, business processes, competition, modernization, competitive advantage management, innovation cycle.

